

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Касяника Кирила Геннадійовича

«Залучення іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні
економічні відносини

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Стійке та стабільне функціонування фінансової системи держави визначає загальну макроекономічну стабільність сучасної ринкової економіки. Неодмінним фактором стабільного розвитку економіки сучасних держав в умовах глобалізації та всесвітнього руху капіталів є іноземне інвестування. Прямі іноземні інвестиції постають рушієм розширеного виробництва та створення доданої вартості в усіх без винятку країнах сучасності. Без іноземного інвестування, в умовах обмеженості внутрішніх ресурсів, неможливими є інноваційні процеси, розвиток яких має надзвичайне значення, в першу чергу, для України.

Основними перешкодами для стабільного розвитку економік залишаються макроекономічні і геополітичні ризики, зумовлені: борговими і фіскальними кризами, фіскальними розривами і дисбалансами на фоні неповної зайнятості, високого безробіття серед молоді, майнового розшарування і глобальної проблеми старіння населення, що підриває довіру до урядів і позбавляє суспільство ключової опори для довгострокового стійкого розвитку; торговельними, енергетичними і валютними війнами, які провокують геополітичну конфронтацію і загальну дестабілізацію, ускладнюючи формування нового світового економічного порядку. Зволікання з їх вирішенням посилює глобальну фінансову нестабільність, загострює дискурс щодо нового геофінансового порядку в умовах

становлення епохи, яку дедалі частіше називають епохою нерівноважного глобального розвитку.

Відтак тема дисертації «залучення іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів», є надзвичайно актуальною і важливою, з точки зору ідентифікації умов, детермінант виникнення та нагромадження фінансових дисбалансів, моделей залучення іноземних інвестицій, визначення шляхів вирівнювання фінансових дисбалансів на національному та регіональному рівнях через залучення прямих іноземних інвестицій, що і є метою дисертаційної роботи.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження К.Г. Касянка виконувалось відповідно до плану науково-дослідних робіт Київського національного торговельно-економічного університету. В рамках цих тем автором розроблено нові наукові положення й обґрунтовано висновки, які стосуються: особливостей національних моделей залучення іноземних інвестицій; передумов та напрямів переорієнтації прямих іноземних інвестицій, заходів з удосконалення інвестиційної політики України у темі «Стратегічне партнерство у вимірі економічної безпеки України» (номер державної реєстрації – 0116U000785); розкриття економічної сутності категорії «інституційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій»; алгоритму деталізації стратегічних цілей учасників інвестиційного процесу; основних завдань, принципів та функцій інституційно-економічного механізму залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів у темі «Експорт-промоушн України в умовах дестабілізації глобальних торговельних регуляторів» (номер державної реєстрації – 0117U007173); обґрунтування стратегічних напрямів співпраці підприємств України з компаніями-нерезидентами через механізм прямого іноземного інвестування знайшли своє відображення у темі «Розвиток міжнародного співробітництва вітчизняних підприємств у

форматах контрактних відносин та прямого іноземного інвестування» (номер державної реєстрації – 0118U001517), яка виконувалась на замовлення приватного підприємства «КЛЕМАР-ТЕЛЕКОМ».

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Ознайомлення із змістом дисертаційної роботи та авторефератом К.Г. Касянка, основними науковими працями дисертанта дозволяє встановити, що теоретико-методологічні положення, прикладні висновки та рекомендації, які характеризуються науковою новизною, сформульовані автором самостійно і відображають його науковий внесок у розв'язання важливої наукової і прикладної проблеми – удосконалення інституційно-економічного механізму залучення іноземних інвестицій з метою протидії фінансовим дисбалансам. Результати дослідження є достовірними та ґрунтуються на теоретико-методологічних засадах сучасної економічної думки, зокрема на системному підході до дослідження окресленої проблеми, використанні потенціалу сучасної методології дослідження у комплексі загальнонаукових і спеціальних методів. Автор використовує законодавчі та нормативно-правові акти, статистичні та аналітичні матеріали, дані Державної служби статистики України, статистичні дані та аналітичні публікації міжнародних установ та організацій (ЮНКТАД, Світового Банку, МВФ), експертні оцінки рейтингових агенцій та матеріали, зібрані під час проведення експертного дослідження, інтернет-ресурси. Обсяг ілюстративного матеріалу є доречним і відповідає використаній науковій методології. Тому наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими і достовірними. У роботі міститься вагомий перелік використаних джерел (283 позиції). Значна частка посилань припадає на сучасну наукову літературу, у т.ч. зарубіжну (92 англійські позиції).

4. Наукова новизна одержаних результатів

Рецензована дисертація, на наш погляд, безперечно має наукове значення. В ній розглянуто ряд важливих теоретичних проблем та сформульовано практично важливі висновки:

- основним науковим результатом дисертації є запропонована вперше комплексна методика оцінки рівня розбалансованості фінансової системи національної економіки на основі визначення інтегрального індексу фінансових дисбалансів (п. 1.3, С. 73–80), який включає індикатори, що характеризують параметри валютного, фондового, грошово-кредитного ринку, державного та зовнішнього боргу, фінансів домогосподарств. Виникнення та поглиблення фінансових дисбалансів визначаються дією ендогенних, що визначають ситуацію у внутрішньому економічному середовищі країни та екзогенних (є наслідком глобальних тенденцій, діяльності наднаціональних інститутів регулювання та ТНК) детермінант (п. 1.2, с. 56–60). В рамках даного підходу обґрунтовано амбівалентний характер взаємозв'язку між потоками іноземних інвестицій та фінансовими дисбалансами (п. 1.2, с. 70–72). Запропонований методичний підхід становить інструментарій даного дисертаційного дослідження і покладена в основу практичних розробок, пов'язаних з вирішенням поставлених у вступі завдань;

- серед здобутків автора теоретико-методологічного характеру слід відзначити вдосконалення понятійного апарату, а саме економічної категорії «фінансовий дисбаланс» у контексті неоднозначних наслідків глобалізаційних процесів для країн світу; запропоновано розглядати його як стан фінансової системи, що характеризується її дисфункцією та порушенням динамічної рівноваги (на визначений момент часу) між потребами та фактично наявними обсягами фінансових ресурсів, необхідних економічним суб'єктам для задоволення суспільних потреб та забезпечення збалансованого економічного розвитку країни (п. 1.2, с. 46). Відміною характеристикою авторського визначення є детермінованість явища

фінансових дисбалансів у часі, за рівнем виникнення, а також окреслення наслідків – порушення функцій фінансової системи.

- удосконалено методологічний підхід до типологізації іноземних інвестицій за рахунок доповнення ознакою макрофінансовий ефект, за якими іноземні інвестиції запропоновано поділяти на балансуючі та дисбалансуючі (п.1.1, с. 41–42). Такий підхід дозволяє встановити розподілити потоки іноземних інвестицій у площині якісних ефектів їх залучення: балансуючі, які сприяють вирівнюванню фінансових дисбалансів, та дисбалансуючі, що є передумовою асиметричного розвитку економік окремих країн та глобальної економіки в цілому;

- удосконалено таксономію фінансових дисбалансів, що є вкрай важливим під час розробки механізму управління ними або протидії їх негативним наслідкам та передбачає включення ознак: масштабності (глобальні, міжгрупові, регіональні, національні, галузеві, локальні); джерел виникнення (екзогенні, ендегенні); ступеня прояву (безпосередні, опосередковані); напряму впливу на економічний розвиток (стимулюючі, стримуючі); ступеня контрольованості (контрольовані, неконтрольовані); спрямованості фінансових потоків (вертикальні, горизонтальні); часу (минулі, теперішні, майбутні); статей платіжного балансу (рахунку поточних операцій, рахунку операцій з капіталом, міжнародних резервів); етапу ділового циклу (циклічні, структурні) (п. 1.2, с. 47);

- набули подальшого розвитку методичні засади дослідження геопросторової та секторальної декомпозиції потоків іноземних інвестицій, в рамках якого визначено ключову роль ТНК у диспропорціях розподілу інвестиційних ресурсів та запропоновано методику розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості видів економічної діяльності країн світу, через показники частка валової доданої вартості виду економічної діяльності у загальному обсязі ВДВ країни; частка трудових ресурсів, зайнятих у певному виді економічної діяльності та індексу регуляторного обмеження інвестицій, що уможливорює ідентифікацію порівняльні переваги

країн у залученні іноземних інвестицій за кожним видом економічної діяльності (п. 3.1, с. 174–178);

- суттєвим науковим здобутком можна вважати запропоновані автором результати компаративного аналізу національних та регіональних моделей залучення прямих іноземних інвестицій за критеріями характеру інструментів впливу (економічний або адміністративний), ролі держави, режиму для іноземних інвестицій, наявності окремого закону про іноземні інвестиції, ключових суб'єктів інвестиційного процесу, що стало підґрунтям для систематизації міжнародного досвіду інвестиційної політики та стало основою обґрунтування стратегічних заходів удосконалення інституційно-економічних механізмів регіонів світу з метою вирівнювання фінансових дисбалансів.

- побудовано геостратегічну матрицю переорієнтації прямих іноземних інвестицій (п. 3.1, с. 164–166), яка заснована на порівнянні фактичного та потенційного індексів залучення ІІІ; виокремлено переінвестовані (країни західної Європи, Перської затоки) та недоінвестовані країни (країни Південно-Східної Азії, Африки, Латинської Америки), визначено напрями зміщення полюсів залучення прямих іноземних інвестицій, що має на меті, як справедливо зазначає автор, пом'якшення негативного впливу фінансових дисбалансів та створить передумови для підвищення ефективності використання капіталу у глобальній економіці;

- вагомим внеском слід вважати розроблений автором прогнозно-аналітичний розрахунковий комплекс інвестиційно-орієнтованого розвитку економіки України в умовах фінансових дисбалансів шляхом побудови багатофакторної економетричної моделі (п. 3.3, с. 211–213), в основу якої покладено концепцію трансгресії фінансових дисбалансів через механізм прямого іноземного інвестування (п.1.1, с. 35–38); встановлено визначальні фактори, що формують в XXI столітті траєкторію розвитку економіки та підвалини стабільності фінансової системи України (індикатори фінансових дисбалансів) (п. 3.3, с. 205–210). Практична значущість запропонованої

моделі полягає у можливості її використання не тільки для аналізу факторів і виявлення прогалин державної інвестиційної політики, а й для отримання перспективних значень, що є дуже важливим для всіх суб'єктів інвестиційного процесу;

- на основі економіко-математичного моделювання запропоновано три сценарії ймовірного розвитку ринку ТКП – інерційний сценарій, передбачає продовження наявних на даний час тенденцій, сценарій «Орієнтація на національний капітал» (з акцентуванням на прискореній динаміці факторів внутрішньої економіки) та сценарій «Інтеграція зі світовим ринком», до якого закладена прискорена динаміка показників, що відображають процеси транснаціоналізації: зростання частки підприємств з іноземним капіталом, значне зростання прямих іноземних інвестицій, підвищення індексу транснаціоналізації, зростання технологічності наданих телекомунікаційних послуг (п.3.3, с. 211–213);

- набули подальшого розвитку стратегічні напрями удосконалення інституційно-економічного механізму України щодо залучення іноземних інвестицій (п. 3.2, с. 180–184); автором обґрунтовано необхідність покращання соціально-економічної динаміки, структурної перебудови економіки, реалізації наявного виробничого потенціалу та підвищення міжнародної конкурентоспроможності за умов завершення судової реформи, прибуткової для бюджету приватизації державної власності; реформи енергетичного сектору і відкриття земельного ринку для нерезидентів, активізації спеціальних економічних зон, радикальної боротьби з порушенням прав інвесторів та інтелектуальної власності; підвищення прозорості функціонування державного апарату (п.3.3, с.205-211).

Необхідно також зазначити, що дисертаційна робота належним чином структурована, її окремі розділи доповнюють, розвивають та розв'язують поставлені завдання, що дає у підсумку цілісну картину залучення іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів.

5. Наукове та практичне значення одержаних результатів

Прикладне значення отриманих результатів полягає у конкретних рекомендаціях щодо удосконалення організаційно-економічного механізму залучення прямих іноземних інвестицій з метою мінімізації фінансових дисбалансів. Сформульовані в дисертації теоретичні висновки та рекомендації можуть бути застосовані в процесі формування інвестиційної політики України.

Висновки і пропозиції автора щодо моніторингу фінансових дисбалансів використані під час розробки методичних рекомендацій щодо залучення та супроводу іноземних інвесторів, а також у процесі розробки Інвестиційного паспорта Запорізької області (довідка про впровадження № 02-01-13/0311 від 26.04.2018р.).

Обґрунтовані концептуальні положення щодо заходів підвищення рівня інвестиційної привабливості України використані Комітетом з питань європейської інтеграції Верховної Ради України під час розробки нормативно-правових актів, спрямованих на залучення іноземних інвестицій в економіку України (довідка про впровадження № 04-17/16-622 (116984) від 04.06.2018р.)

Матеріали та результати дослідження впроваджено також у навчальний процес КНТЕУ під час розробки науково-методичного забезпечення, зокрема ситуаційної справи (кейсу) з дисципліни «Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства» (довідка № 2624/22 від 05.10.2018р.) для всіх спеціальностей освітнього рівня «магістр».

6. Повнота викладення основних наукових результатів дисертації у наукових фахових виданнях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано автором в 14 наукових працях загальним обсягом 6,6 д. а. (з яких 4,1 д. а. належать особисто автору), у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях України, 3 статті у виданнях України, які включені до

міжнародних наукометричних баз та 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав, 6 тез виступів у збірниках матеріалів конференцій.

Автореферат дисертації та публікації автора достатньо повно розкривають зміст та відображають результати та висновки проведеного дослідження.

7. Зауваження, недоліки та дискусійні положення дисертаційної роботи

Слід зазначити, що дисертаційна робота К. Г. Касянка містить окремі недоліки та положення, які можуть слугувати підставою для дискусії.

1. В теоретичному розділі роботи автор пропонує власне тлумачення поняття «фінансовий дисбаланс» (п.1.2). Безумовно це є цінним науковим здобутком, однак, зважаючи на предмет дослідження дисертаційної роботи, варто було б зосередити увагу визначенню дефініції «механізм залучення іноземних інвестицій» з виокремленням особливостей, складових елементів, властивих такому механізму в умовах фінансових дисбалансів.

2. За текстом в дисертаційній роботі приблизно в однаковому сенсі використовуються терміни «фінансовий дисбаланс», «фінансова асиметрія» (с. 42) і «фінансова диспропорція» (с. 45), «фінансові дисторсії» (с. 80). Для посилення теоретико-методологічної значущості дослідження, доцільно було б дати детальніше розкрити їх змістовно-логічне співвідношення.

3. В п. 2.2 здійснено компаративний аналіз регіональних та національних моделей залучення іноземних інвестицій. На нашу думку, необхідно поглибити дослідження схожих та відмінних рис моделей, зокрема порівнюючи їх за складовими інституційно-економічного механізму, представлених в п.3.1 та деталізувавши зв'язок між особливостями моделей залучення іноземних інвестицій та параметрами фінансових дисбалансів.

4. У п.1.1 автор декларує систематизацію теоретико-методичних підходів до визначення сутнісних характеристик іноземних інвестицій, в. 2.1 здійснює аналіз світових потоків іноземних інвестицій, а в п. 2.3 вивчає роль іноземних інвестицій у розвитку економіки України. При цьому,

розглядаються переважно теорії та показники залучення прямих інвестицій, не приділяючи належної уваги портфельним капіталовкладенням. Як відомо, саме портфельні інвестиції є причиною багатьох фінансово-економічних потрясінь і фактором глобальної нестабільності. Відтак, з метою системного аналізу наукової проблеми, слід було б розглянути вплив потоків портфельних інвестицій на економіку країн-реципієнтів та їх зв'язок з індикаторами фінансових дисбалансів.

5. У п. 3.2 наведено пропозиції щодо заходів регуляторної політики у сфері залучення іноземних інвестицій за регіонами світу з метою вирівнювання фінансових дисбалансів. Нажаль, запропоновані автором заходи викладені в дисертації не можуть бути прийнятними для всіх країн певного регіону (с. 185–190) оскільки необхідно враховувати особливості окремих національних економік, такими прикладами можуть бути: Венесуела і Бразилія (у Латинській Америці), Греція та Норвегія або Швеція (у Європі), КНР, Північна Корея (у Південно-Східній Азії), Саудівська Аравія та Сирія (на Близькому Сході), ПАР та Сомалі (в Африці).

6. Останній параграф дисертаційної роботи спрямований на розробку сценаріїв інвестиційно-орієнтованого розвитку економіки України в умовах фінансових дисбалансів однак, на нашу думку, потребують уточнення значні розбіжності прогнозних показників залежно від сценарію (зокрема, курс дол. США, індекс споживчих цін, частка валових заощаджень по відношенню до ВВП). Їх значення також кардинально відрізняються від прогнозу міністерства економічного розвитку на 2019–2021рр., що ставить під сумнів обґрунтованість запропонованих автором прогнозних показників фінансових дисбалансів на 2025р.

Проте, висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер та не можуть вплинути на достатній науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертаційної роботи.

8. Загальний висновок та відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

В цілому дисертаційна робота К. Г. Касянка на тему «Залучення іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів» виконана на високому науково-методологічному рівні і є завершеною науковою працею. Представлені в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації та пропозиції є обґрунтованими і комплексно розв'язують конкретне наукове завдання щодо визначення умов, детермінант виникнення та нагромадження фінансових дисбалансів, дослідження моделей залучення іноземних інвестицій, обґрунтування шляхів та інструментів вирівнювання фінансових дисбалансів на національному та регіональному рівнях через залучення прямих іноземних інвестицій.

Зміст дисертації відповідає сформульованим меті та завданням дослідження, які вирішені повною мірою. Автореферат є ідентичним за змістом і відображає основні положення дисертації. Опубліковані праці повною мірою відображають основні наукові результати дисертації. Апробація матеріалів дисертації на наукових конференціях достатня. Дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р., а її автор Кирило Геннадійович Касянок заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 - світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

Кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка

ІІІІІІІІ
ВЧЕНІЙ
КАРАУЛЬНА
27.08

А.С. Нанавов

(Handwritten signature)